

HISTÒRIA

Plaça del Gra de Figueres: com i per què es va cobrir

Jordi Jordà i Casademont^{a,*}

^a Periodista

RESUM

L'any 1885, uns veïns de l'actual plaça del Gra de Figueres varen proposar a l'Ajuntament fer-hi una teulada que la cobrís i traslladar-hi el mercat de grans i cereals que, fins aleshores, es venia celebrant a l'actual plaça de les Patates, i per ajudar varen oferir sis mil pessetes. Explico tot el procés i l'enrenou que va comportar, des de la remoció de tots els mercats que se celebraven a la ciutat, les reclamacions dels veïns de la plaça de les Patates que perdien aquest esdeveniment i el plet que l'Ajuntament va endegar contra els promotors de la idea quan es varen negar a pagar l'aportació promesa perquè, segons deien, el Consistori no va acceptar les condicions del contracte i va fer canvis pel seu compte.

Paraules clau: Plaça del Gra, plaça del Pouet, plaça dels Monjos, mercat de grans i cereals, Figueres, Roca, Macau, Berriz, Francisco Puig Saguer, mercats de ferro.

Plaça del Gra in Figueres: How and why it was covered

ABSTRACT

In 1885, some neighbours from the now so called "Plaça del Gra" (Grain Square) sent a proposal to the Town Council for the building of a roof above the square to cover it. Their aim was to move the grain and cereal market place, which was until then held in the Current "Plaça de les Patates" (Potato Square) to that new location. In order to help with the project, they offered 6,000 pesetas.

On these pages, I am making an account of all the process and the commotion that the entire project caused; from the removal of all the street markets held in the city, the complaints from the neighbours around the Potato Square, who were losing their right to hold the grain street market in their neighbourhood, and the legal action the Council took against the instigators of the project when they refused to pay the already promised payment. According to them, they did not pay because the Town Council had not accepted the conditions in the contract and had made changes on it, on their own and without asking for permission.

Keywords: Grain Square, plaça del Gra; Little Well Square, plaça del Pouet; Monks Square, plaça dels Monjos; grain and cereal market, Figueres, Roca, Macau, Berriz, Francisco Puig Saguer, iron markets.

* Correspondència: Jordi Jordà i Casademont
E-mail: jjorda@periodistes.cat

Recepció: 7/06/2021 • Acceptació: 7/08/2021

DOI: 10.2436/20.8010.01.315

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), Figueres, vol. 52 (2021), pàg. 343-370

FIGUERES, ANY 1885

La idea de cobrir la plaça del Gra, tal com la coneixem avui dia, va sorgir l'any 1885, moment en què Figueres i la comarca estaven sumides en una profunda crisi i empobrides, tot i haver experimentat, el segon terç del segle XIX, un procés de desenvolupament econòmic, social i urbà notable.¹ El causant d'aquesta situació va ser la fil·loxera, plaga que resultava mortal per als ceps. A finals de la dècada de 1860, quan va devastar les vinyes franceses, l'Empordà va tenir una època espectacular exportant vi als nostres veïns, però l'any 1879 es va detectar a Rabós que ja havia entrat a la comarca i es va expandir de manera vertiginosa, posant fi al negoci i enfonsant, d'una manera irremeiable, l'economia de la comarca. Al terme municipal de Figueres també es conreava la vinya, molt productiva, però amb vi de qualitat regular i, amb el pas d'aquest insecte, va desaparèixer del tot quedant la majoria dels terrenys improductius i erms.² Aquest conreu i el comerç dels productes derivats varen ser la base del creixement econòmic de l'Empordà durant els segles XVIII i XIX, fins aquell moment en què "*lo que antes fueron extensos montes cubiertos de verdes pámpanos, han quedado convertidos en áridos é improductibles yermos, llevando la pobreza y la ruina al seno de muchas familias que fundaban su bienestar y su prosperidad en el importante cultivo de la vid*".³

A partir d'aquí, molts empordanesos es varen veure forçats a emigrar, cosa que posava fi a una època de creixement demogràfic iniciat el segle XVIII. Només cal veure el cens de població per observar que l'any 1877, a Figueres, hi havia 12.267 habitants; el 1887, 11.418,⁴ i el 1900 només 10.714. Però el causant d'aquest declivi demogràfic no va ser només la fil·loxera, hem de considerar altres factors com l'emigració que hi havia en aquell moment cap a les zones industrials, sobretot Barcelona, i la caiguda de preus dels productes del camp, així com la precària industrialització empordanesa. En aquest cas, a l'Alt Empordà també li afectà la deslocalització de la indústria del suro dels municipis de Maçanet de Cabrenys, Agullana, la Jonquera i Darnius, cap a pobles del Baix Empordà.⁵ Figueres era la capital de la comarca i va tenir sort de ser-ho, ja que hi venien els comarcans als mercats i fires, com resumia Joan Papell⁶ en un to pessimista, "*en nuestra ciudad, ya no hay comercio, que la industria languidece y que la población está sumida*

1. Jaume SANTALÓ, "Josep Maria Cañellas i l'Àlbum Rubaudonadeu. Una mirada sobre l'Empordà a la darrerria del segle XIX", A: *Àlbum 1888-2005. Dues visions de l'Empordà*, Figueres: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Girona, Delegació Alt Empordà, 2006, p. 25.

2. Ramon NOGUER I BOSCH, *Guia de Figueras y pueblos del Ampurdán*, Figueres: Establecimiento Tipográfico de Mariano Alegret, 1888, p. 34.

3. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 129.

4. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 31.

5. Jaume SANTALÓ. *Op. cit.* p. 27.

6. Joan PAPELL I LLENAS, *Itinerarios para Viajes y excursiones del Alto Ampurdán*, Figueres: Establecimiento Tipográfico de Mariano Alegret, 1891, p. 146.

en la miseria por los efectos desastrosos de la invasión filoxérica que ha hecho inútil el impuesto del vino, cuando había sido el más valioso ingreso municipal: en fin, Figueras en la actualidad, por sus especiales condiciones, no tiene vida propia, sino que se ha de alimentar de la savia que le prestan los pueblos comarcanos con su concurrencia á los mercados y ferias". Podem dir que la comarca, i amb ella la capital, havien passat en un curt període de temps, de ser un espai de desenvolupament econòmic i social notable, a ser, segons definia l'exministre d'hisenda de la I República, el figuerenc Joan Tutau, una mena de racó del món "*Abandonado por la Suerte*".⁷

A la Figueres de 1885, per tant, els elements que li donen vida són la indústria i el comerç. La primera, tot i haver tingut un important declivi, explica en Ramon Noguera, encara compta amb una important fàbrica de cola; algunes d'adobats, ben situades al mercat; diverses de sabó, també amb prestigi; dues de taps de suro; una de ciment romà; algunes d'alcohols i anisats i, de manera destacada, de carruatges i d'instruments agrícoles, que exportaven a la Catalunya Nord i a altres llocs de la península.⁸ En Joan Papell, sempre més pessimista, quan parla de la indústria en el seu llibre⁹ diu que "*Con profunda pena entramos en un ramo de visible decadencia principalmente para la Ciudad de Figueras, pues vemos desaparecer casi cada día edificios destinados á industria antes tan floreciente y hoy tan decaída: las tenerías (...) han quedado reducidas á menos de la mitad de sus fábricas; las de hilados y tejidos y la de merinos (...), se han cerrado por completo, (...) las fábricas de jabón a duras penas subsisten (...). Por último han desaparecido algunas fábricas de sombreros, papeles de fumar, alpargatas y del ramo de cestería de cañas y mimbres, quedando estacionadas las manufacturas de esparto, ladrillos y alfarería*". Quant al comerç, Figueres, com a centre comarcal que és, tot i haver perdut empena per la davallada a conseqüència de la fil·loxera, manté una bona activitat i és la destinació obligada de la gent de la comarca per obtenir el que necessiti, així hi trobem grans magatzems de ferreteries i quincalla, botigues de pisa, cristall i porcellana, gèneres de punt, articles de senyora, camiseries, sastreries, vins i licors... muntades amb elegància com a les grans ciutats.¹⁰ L'arribada del ferrocarril l'any 1877 va portar importants canvis i va obrir un debat sobre si beneficiava o perjudicava el comerç de la ciutat, havent-hi opinions per a tots els gustos, sempre dependent dels interessos de cadascú, però va significar una profunda transformació dins l'àmbit comarcal, inevitable a mitjà termini, i hem de pensar que positiva, tot i produir-se en un moment de greus problemes econòmics.¹¹

7. Jaume SANTALÓ. *Op. cit.* p. 28

8. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 34

9. Joan PAPERELL I LLENAS, *Op. cit.* p. 28

10. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 34.

11. Jaume SANTALÓ, *Op. cit.* p. 29

Com a capital de la comarca, Figueres tenia fires i mercats als quals concorrien comerciants, ramaders, pagesos i industrials, des de feia temps immemorial; la fira més important, la de Santa Creu, fou creada per privilegi especial del rei Alfons VI l'any 1419 i l'única durant dos segles. Amb el temps, per la importància comercial que anava assolint la població, varen passar a ser quatre i fou l'any 1886 amb la remodelació que patiren a partir del trasllat del mercat del gra a la plaça dels Monjos, que passaren a ser vuit, tot i que les realment importants eren les de Santa Creu, Sant Bartomeu, Sant Lluç i Sant Tomàs.¹² El mercat setmanal se celebrava sempre els dijous.

L'Ajuntament de 1885, sorgit de les eleccions biennals¹³ del 3 de maig, estava format pels regidors, Antoni Puig, Eusebi Serra, Pere Macau, Enric Campmany, Tomàs Roca, Leopold Rich, Jeroni Ros, Marià Bassols, Francesc Puig i Narcís Colls, tots de l'única llista que es va presentar, procedent de l'aliança dels dinàstics, catòlics i carlins dissidents. També en formaven part els regidors elegits en les anteriors eleccions biennals als quals encara els quedaven dos anys, Enric Casellas –que era l'alcalde– Miquel Poch, Francesc Moragas, Felip Sastre, Cèsar Vázquez, Pere Batlle i Baltasar Torras. Els partits republicans varen decidir no presentar-s'hi i demanar als seus electors l'abstenció al·legant, entre altres coses, la manipulació de les llistes electorals per afavorir els conservadors. La resposta dels seus partidaris va ser la que els demanaven, dels 1.090 electors censats només 355 varen votar, un 32,5% del total, la participació va ser la més baixa dels comicis municipals celebrats durant la restauració.¹⁴ Els republicans varen quedar d'aquesta manera fora de l'Ajuntament i no hi varen tornar fins al cap de dos anys, a les següents eleccions biennals, quedant el Consistori en mans conservadores.

Fins a l'any 1885, l'activitat comercial de Figueres s'havia concentrat bàsicament en el seu centre històric on se situaven els mercats de verdures, bestiar, cereals i de tota mena, en llocs com l'actual plaça de l'Ajuntament i carrers adjacents, la Rambla i l'actual plaça de les Patates, però la ciutat havia crescut i s'havia expandit, sobretot a partir d'un fet important com l'arribada del ferrocarril, que va ser l'element que més va influir en les futures transformacions urbanístiques de la ciutat.¹⁵ Això va provocar un desplaçament de la centralitat urbana cap a la zona est i la progressiva instal·lació de magatzems i tallers a prop del ferrocarril, donant lloc a indrets que guanyaven importància, com l'actual plaça del Gra, aleshores plaça dels Monjos¹⁶, que era un enclavament important pel trànsit d'entrada i sortida de la ciutat per la carretera de

12. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 69

13. Les eleccions es feien cada dos anys renovant la meitat del consistori. Els regidors hi eren durant quatre anys.

14. Manuel MORENO CHACÓN, *El personal polític republicà a l'Ajuntament de Figueres - Les eleccions municipals durant la Restauració (1877-1923)*, Figueres: Ajuntament de Figueres, 2004, p. 58, 59

15. Joan FALGUERAS; Jaume SANTALÓ, *Figueres, arquitectures i història*, Figueres: Brau edicions, 2007, p. 20

16. Tenia aquest nom per la proximitat amb el que va ser el convent dels monjos benedictins de Sant Pere de Rodes quan es varen instal·lar a Figueres, l'any 1807, que ocupava l'actual Asil Vilallonga, l'inici de la carretera de Roses, oberta el 1854 pel mig del solar, i el solar del davant actualment edificat.

Roses, lloc per on circulaven gran part dels comarcans que acudien a la capital procedents de tots els pobles d'aquella part de l'Empordà; enllaç de l'estació de mercaderies i passatgers, amb les altres carreteres d'accés a Figueres, com la de Peralada o de Besalú i connexió entre elles. Aquestes circumstàncies varen fer créixer la seva importància i s'hi va fer el mercat de bestiar cavallí, mular i d'ases.

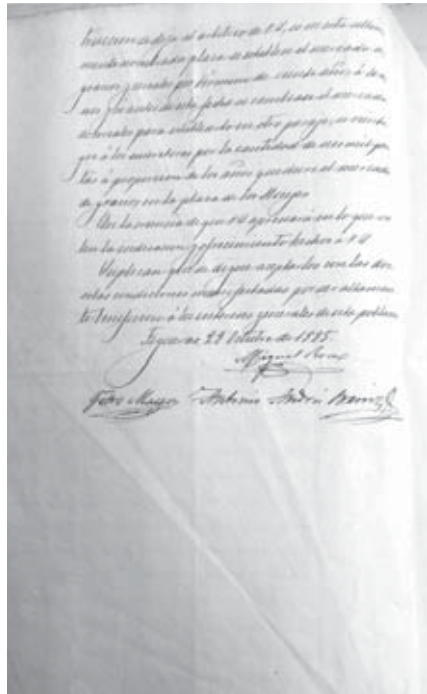
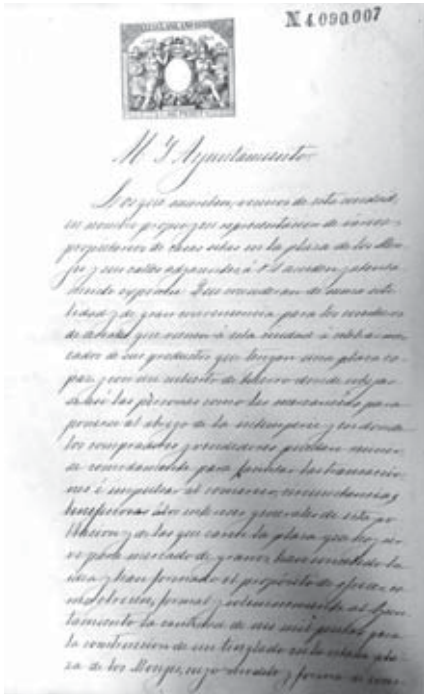
PROPOSTA DE COBRIR LA PLAÇA

Tot això va fer pensar en una sèrie de comerciants i veïns de la zona que, si aconseguen portar-hi un mercat amb més moviment de persones i volum de negoci i cobrien la plaça per tal que es pogués celebrar fins i tot els dies de pluja, aquest indret guanyaria molt, tant per la part comercial, ja que veurien augmentar l'afluència de clients, com la dels propietaris que veurien millorar el valor de les finques. Analitzats els mercats, varen decidir demanar el de grans i cereals atès que la plaça on se celebrava, anomenada del Pouet o Gregoriana, –actual plaça de les Patates– no tenia la capacitat necessària ni les altres condicions que reunia la dels Monjos. També pensaren que això tindria un cost important per a l'Ajuntament i com que ells hi sortirien guanyant amb l'operació, per facilitar que fos acceptada la proposta, hi aportarien una quantitat important de diners, sis mil pessetes, però varen voler assegurar la inversió i ho demanaren per un mínim de vint anys. D'aquesta manera, i liderats per Miquel Roca Colom, Pere Macau Causa, i Antonio Andrés Berriz,¹⁷ varen parlar amb l'alcalde, Enric Casellas Batlle, per exposar-li el projecte. Aquest el va rebre bé i va fer que el secretari ho plasmés per escrit com una proposta formal que signaren tots tres promotors el dia 28 d'octubre de 1885.

A la proposta,¹⁸ aquests comerciants i veïns diuen: *“Los que subscriben, vecinos de esta ciudad, en nombre propio y en representación de varios propietarios de casas sitas en la Plaza de los Monjes y sus calles adyacentes, a V.I. acceden y atentamente exponen: Que consideran de suma utilidad y de gran conveniencia para los cosecheros de cereales que vienen a esta ciudad a celebrar mercados de sus productos que tenga una plaza capaz y con un cubierto de hierro donde cobijarse así las personas como las mercancías para ponerse al abrigo de la intemperie y en donde los compradores y vendedores puedan reunirse cómodamente para facilitar las transacciones e impulsar al comercio, circunstancias beneficiosas a los intereses generales de esta población de las que carece la plaza que hoy sirve para mercado de granos, han concebido la idea y han formado el propósito de ofrecer, como ofrecen, formal y solemnemente al Ayuntamiento la cantidad de seis mil pesetas para la construcción de un tinglado*

17. Pere Macau i Causa era fuster i regidor, i en Miguel Roca i Colom, confiter amb botiga al carrer Castelló, 44, més endavant al carrer Nou, 28, amb el nom de Confiteria Roca, que es mantingué en mans de la família fins avui dia que té el nom de Patisserie Fàbrega.

18. AMF (Arxiu Municipal de Figueres). *Expediente para la construcción de un tinglado cubierto en la Plaza de los Monjes con destino a mercado de granos y cereales*, caps 6.5-1.

Proposta a l'Ajuntament dels promotors de la idea signada per tots tres, en data de 28 d'octubre de 1885. (Arxiu Municipal de Figueres).

en la citada Plaza de los Monjes, cuyo modelo y forma de construcción se deja al arbitrio de V.I., si en esta últimamente nombrada plaza se establece el mercado de granos y cereales por término de veinte años a lo menos y si antes de esta fecha se cambiase el mercado de cereales para establecerlo en otro paraje, se reintegre a los subscriptores por la cantidad de seis mil pesetas a proporción de los años que dure el mercado de granos en la Plaza de los Monjes.

En la creencia de que V.I. apreciará en lo que valen la indicación y ofrecimiento hechos a V.I.

Suplican que se digne aceptarlo con las dos solas condiciones manifestadas por ser altamente beneficioso a los intereses generales de esta población."

Aquell mateix dia es tracta el tema en el Ple¹⁹ municipal i s'acorda que s'estudii la proposta per part de la Comissió corresponent.

En el següent ple,²⁰ la Comissió presenta el seu dictamen, però no hi ha unanimitat, ja que el vocal i mestre d'obres, senyor Puig i Saguer, presenta vot particular, que

19. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 28 d'octubre, foli 129

20. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 4 de novembre, foli 131.

explica separant dues qüestions, la construcció de la teulada per cobrir la plaça dels Monjos i el trasllat del mercat de cereals des d'on se celebra, la plaça del Pouet o Gregoriana. Sobre la primera es pregunta si hi ha realment necessitat de cobrir l'espai d'un mercat de cereals en el nostre país, tot i que accepta que és una bona idea i pot ser beneficiosa pels interessos generals, però si ha de costar molts diners, val més emprar-los en altres coses de més profit, ja que creu que no té raó de ser la cobertura d'un mercat de gra perquè, si ha de cobrir tots els punts de venda, no deixarà llum ni ventilació suficients, i més quan la manipulació i transacció dels cereals provoca polseguera, i la quantitat oferta pels promotors és poca cosa davant del cost que pot significar aquesta obra. També creu que el nostre país no és massa plujós ni calorós i que els productors no van al mercat els dies de pluja, així que, segons ell, no cal cobrir la plaça. En tot cas, si es cobreix, seria més adequat per emmagatzemar-hi productes del país o com a exposició de venda dels industrials forasters i mercaders ambulants que afluïxen a la ciutat "*en proporciones alarmantes*". Considera que la Corporació local no està sobrada de recursos i té altres projectes consignats al pressupost que, segons ell, són de més utilitat i conveniència pública. Quant al segon tema, el del trasllat del mercat d'una plaça a l'altra, no creu que sigui ni útil ni necessari, tot i que concorda que hi ha dies en què l'actual és insuficient per donar el servei que ha de donar, sobretot en èpoques de fires o de més trànsit, però que són poques, així que no és apressant resoldre-ho. Per altra banda, creu que s'hauria d'estudiar el trasllat de la fira de bestiar que hi havia en aquell moment a la plaça dels Monjos i possiblement compensar els propietaris de la plaça del Pouet col·locant-hi un altre punt de venda.

Això obra un debat en el qual el regidor senyor Torras diu que està d'acord amb les apreciacions que fa el senyor Puig en el seu vot particular, que no creu que el trasllat del mercat de grans sigui d'execució immediata perquè, abans d'acordar-la, s'ha d'estudiar la manera de compensar l'actual plaça de cereals, si no es vol que la meitat nord de la població es quedi reduïda a la quietud, atès que tot el moviment, tràfic i comerç és a l'altra meitat de la ciutat, ja que "*parece que la naturaleza y los hombres se han puesto de acuerdo para favorecerle y han condenado al olvido la parte norte,*" que li sembla que és prematur votar el trasllat de la plaça del gra atès que és la primera sessió en la qual es discuteix un tema de tant interès. Al seu entendre, podria afectar alts interessos de molts veïns, ja que li consta que alguns propietaris de la plaça del Pouet o Gregoriana havien fet grans sacrificis comprant terrenys per millorar l'aspecte de les seves propietats, per la qual cosa va ser cedida aquella plaça per mercat de grans, feia ja mig segle, pels ajuntaments anteriors i podrien haver adquirit drets.

L'alcalde fa veure al senyor Torras que el tema que es debat consisteix a veure si l'Ajuntament accepta o no l'ofertament que li han fet diversos propietaris de cases de la plaça dels Monjos, que la Corporació no es pot separar d'aquest punt concret i encara que es desestimi el vot particular i s'aprovi el de la majoria, que està fonamentat només en raons de conveniència i d'utilitat pública, no per això es prejutja cap altra qüestió i totes les que s'originin pel trasllat del mercat de grans,

es podran estudiar a bastament i resoldre's conforme principis d'estricta legalitat i interès general dels veïns.

El regidor senyor Poch manifesta que, pel que entén, el vot particular tendeix a posar obstacles al trasllat del mercat de grans per temps indefinit i que no entén perquè es dificulta la realització d'una millora pública que es pot dur a terme amb pocs diners per part de l'Ajuntament i que ha de ser aplaudida per tots els veïns.

Explicat i debatut el vot particular del senyor Puig i Sagner, es llegeix el dictamen²¹ de la Comissió on els recurrents exposen que *"consideran de suma utilidad y de gran conveniencia para los cosecheros de cereales que vienen a esta ciudad a celebrar mercados de sus productos que tengan una plaza capaz y con cubierta de hierro para cobijarse, así las personas como las mercancías para ponerse al abrigo de la intemperie (...) circunstancias beneficiosas a los intereses generales de esta población y de las que carece la plaza que hoy sirve de plaza de granos"*. Enumeren els problemes que té la plaça del Pouet per fer-hi el mercat de cereals: escassa capacitat per col·locar-hi tots els productes que hi arriben en abundància; que els tres carrers que hi afluïxen, un és estret, l'altre té un fort pendent i el tercer obliga a fer una volta considerable als que hi transiten, circumstàncies que dificulten l'entrada i sortida de la plaça; que per tot això, les operacions de càrrega i descàrrega que es fan contínuament són inconvenients i perilloses, ressaltant l'augment d'afluència que es produeix els dies de mercat i fires, l'aglomeració de productes i persones, que són una rèmor per les transaccions comercials. Creuen que si Figueres no tingués cap plaça en condicions per a convertir-la en mercat de grans i cereals, haurien de buscar un paratge que reunís capacitat, ventilació, comoditat i que facilités la concurrència per la compra i venda d'articles. Com que ja tenen la plaça dels Monjos, amb capacitat més que suficient per donar cabuda al volum de cereals que es porten a la ciutat, que té bons accessos amb carrers amples i expeditos i es troba a l'entrada més important per on arriben els productors de grans, garanteix la comoditat i higiene del veïnat i fomentaria considerablement els interessos de la zona, es faria una important millora tendent a la seguretat de les persones. Tenint en compte que no seria tan gravós per al municipi, atesa l'aportació de sis mil pessetes que ofereixen els veïns, són raons per les quals es demostra la conveniència i utilitat de traslladar el mercat de grans a la plaça dels Monjos. Consideren, però, que s'ha d'estudiar que l'Ajuntament tingui totes les facultats per acordar-ho i, si els veïns de la plaça del Pouet poden sentir-se lesionats en algun dret que puguin haver adquirit, tot i que creuen que els ajuntaments tenen dins les seves atribucions establir mercats i arbitrar sense limitació el nombre de llocs que s'hi instal·lin, i amb més raó en una obra costejada per l'erari públic. Es pregunten *"¿cabe poner en duda que el Ayuntamiento está facultado para establecer el mercado de granos en la Plaza de los Monjes, máxime si en ellos están interesados la hacienda municipal, la comodidad e higiene del vecindario?"*

---

21. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 4 de novembre, foli 133.

No cabe ninguna". I fan altres consideracions de futur: "Si Figueras no ha de permanecer estancada en la vía del progreso, hay que substituir los antiguos recintos de venta por los lugares más o menos suntuosos, pero siempre decorosos y cómodos de contratación, tan generalizados en las demás poblaciones, y si bien esta necesidad no podrá satisfacerse por completo con la cantidad de seis mil pesetas ofrecidas, puede, sin embargo, aceptarse, aplazando para días más desahogados y serenos, ya que supone sacrificios o gastos extraordinarios que la prudencia y tino del Consistorio harán que escoja el momento más oportuno para hacerla desaparecer del todo, ya que el Ayuntamiento, corporación esencialmente administrativa, procura siempre que su acción, que es la más inmediata sobre la generalidad de los habitantes, influya para estos siempre favorable y benéficamente." La Comissió acaba donant per demostrat que s'ha d'acordar l'establiment del mercat de grans i cereals a la plaça dels Monjos per tenir més capacitat que l'actual, ser més amples els carrers que hi afluïxen, ser més fàcil i expedita la càrrega i descàrrega de productes i, sobretot, perquè podran estar a l'aixopluc de les inclemències del temps afavorint així els que venen a la capital a comerciar i donar bons rendiments al municipi. Conclouen que poden prendre aquest acord perquè la instal·lació de mercats entra dins les facultats privatives dels ajuntaments.

El tema, de gran importància per a la ciutat, obre un debat entre els ciutadans i la premsa local se'n fa ressò, així, el setmanari *El Ampurdanés* publicava²² l'1 de novembre un article donant totalment suport al projecte: *"... reconocemos que la actual plaza destinada a mercado de cereales es de todo punto insuficiente, y reconocemos también que la de los Monjes, por su capacidad y por las anchurosas calles que à ella conducen, cumpliría bien y mejor las necesidades de la venta de tan importantes productos, y por lo mismo aprobamos en principio el proyecto, máxime si, como se indica, hay proposiciones tan ventajosas que podría realizarse la mejora sin gravamen para los fondos municipales, (...) El ornato de aquella parte de la población ganaría también muchísimo, y este es otro motivo para aplaudir el pensamiento. En todos conceptos, pues, aprobamos el proyecto y con nosotros creemos estará todo el vecindario; pero con una condición irreductible, la de que se compense, y si puede ser con creces mejor, la pérdida que la parte Septentrional de la ciudad ha de sufrir."* Després d'aquest article el setmanari va fer un canvi, es va posar en contra del projecte i es va mantenir així durant tot el temps que va durar.

Quedava encara el dubte de si els propietaris de la plaça del Pouet, on se celebrava el mercat del gra i cereals, tenien drets adquirits i l'Ajuntament amplià la Comissió per estudiar-ho formant-la els regidors Moragas, Serra, Puig, Soler, Bassols i Poch, que presentaren el seu estudi en el següent ple²³ municipal. Per si hi havia pocs

22. *El Ampurdanés* (1 de novembre de 1885), núm. 283, pàg. 1.

23. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 16 de novembre, foli 139.

dubtes, els veïns de la zona feien actuacions per a defensar els seus drets i intentar evitar, si era possible, el trasllat del mercat de grans, cosa que perjudicaria els seus interessos, així, adreçaren una sol·licitud una mica catastrofista signada per 52 veïns en la qual manifestaven que havien sentit i/o llegit que l'Ajuntament tractava el trasllat del mercat de cereals de la plaça del Pouet a la dels Monjos, dient que aquest trasllat afectaria greument els interessos de la part cèntrica de la població, trauria la vida i animació dels carrers que més tributaven, que disminuiria el valor dels edificis immediats a la plaça del Pouet, que desapareixerien les petites indústries i es donaria un cop de mort a la resta, que tot i ser de la facultat exclusiva de l'Ajuntament tot el referent a fires i mercats, aquesta facultat estava subordinada, en aquest cas, a la llei municipal, i demanaven que abans d'aprovar el trasllat del mercat de grans, es convoqués als majors contribuents per territorial, industrial i comerç per assegurar-se l'Ajuntament de quin era el desig i la conveniència del comú de veïns per després poder resoldre amb fonament. El president posà a votació el tema amb aquesta pregunta "*¿Se acuerda declarar si la solicitud leída es pertinente al objeto de este tema?*" Varen votar que no, tots els regidors, excepte el senyor Serra, així que es va desestimar.

El dictamen de la Comissió és extens i ben argumentat, remuntant-se fins a l'any 1825 i al plànol signat per l'arquitecte senyor Rafael Canta per construir en aquell paratge una plaça amb les arcades corresponents, projecte que l'Ajuntament va aprovar en aquell moment amb la condició que, en edificar en els horts que hi havia, es construïssin aquestes arcades, així com al davant de les cases dels senyors Francisco Perxas i Gregorio Sastre, ja que els terrenys els havia donat l'Ajuntament per fer-hi la plaça, que es va construir entre els anys 1825 i 1840.²⁴ Passaven per l'any 1839 en què uns veïns varen demanar al Consistori que l'habilités per a la venda quotidiana de verdures i fruites, cosa que es va acordar el 21 de desembre d'aquell any. Els mateixos veïns varen oferir, el 6 de febrer de 1841, empedrar la plaça assumint ells el cost, si es complia aquest acord i s'hi portava l'article o els articles que volgués l'Ajuntament per formar-hi un mercat i aquest va acordar que, quan els interessats l'haguessin empedrat a les seves costes, es procediria a l'habilitació. Al cap de cinc dies, els mateixos veïns demanaren a l'Ajuntament que aquest mercat que havia de funcionar a la plaça del Pouet, una vegada estigues empedrada, fos el de grans i cereals. El Consistori tardà una mica, però l'11 de desembre del mateix any ho acordà. Al cap de tres anys, el 1844, semblava que la cosa encara no estava prou clara i els veïns presentaren una instància a l'Ajuntament demanant que, en compliment de diferents promeses, o bé es mantenia el mercat de grans i cereals a la plaça, o bé s'hi passessin diàriament les hortolanes venedores de fruites i verdures, cosa que va resoldre el Consistori el 12 de maig.

Vistos aquests antecedents, consideraven que els veïns varen sortir-ne beneficiats en construir a la plaça del Pouet o Gregoriana segons el projecte i plànol de 1825,

---

24. Joan FALGUERAS; Jaume SANTALÓ, *Figueres, arquitectures i història*, Figueres: Brau edicions, 2007, p. 16.

atès que varen rebre terrenys públics per fer-ho; que amb les diferents concessions atorgades per l'Ajuntament per habilitar la plaça, primer per vendre fruites i verdures i més tard gra i cereals, va tenir en compte només la pública conveniència, però en cap cas va acordar establir-hi cap mercat en força de títols de caràcter civil ni administratiu que els donés dret a la seva instal·lació i conservació indefinida. Tot i considerar que no tenien cap dret perquè seguís a la plaça el mercat de gra, reconeixien que havien fet alguns dispendis per tenir-lo en condicions i no seria just desatendre els interessos del veïnat, sinó que havien de procurar una compensació realitzable que els indemnitzés d'aquelles despeses en harmonia de la comoditat del comerç i dels habitants en general, per això opinaren que els veïns de la plaça del Pouet no tenien cap dret públic adquirit i que l'Ajuntament podia establir el mercat de cereals on li convingués, tenint per norma la conveniència pública i foment dels interessos materials del veïnat, si bé, com a mesura d'equitat, hauria de procurar una compensació en favor d'aquells veïns. Es va aprovar el dictamen per 12 vots a favor i 3 en contra.

Aquest tema es va tractar amb molta pressa, cosa no massa habitual en l'administració, decidint traslladar el mercat de gra sense saber encara on portarien el de bestiar que hi havia a la plaça dels Monjos o analitzant la qüestió dels possibles drets adquirits dels veïns de la plaça del Pouet. El setmanari *El Ampurdanés* així o destaca²⁵ "(...) *antes debía resolverse la llamada cuestión de derecho, el que adquirieron los vecinos del actual mercado del grano (...) à esto se contesta que el acuerdo no debía ser inmediatamente ejecutivo, para dar lugar à las reclamaciones, que siendo justas serian atendidas, (...) no es propio de ninguna corporación tomar acuerdos interinos si no queden zanjadas todas las previstas dificultades que podrían anularlos*". Quant a l'escrit adreçat pels veïns a l'Ajuntament, *El Ampurdanés* ho resumeix²⁶ dràsticament "*la exposición que los vecinos de la actual Plaza del grano y calles adyacentes habían presentado aduciendo razones que manifestaban lo inconveniente de dicha traslación y pidiendo que, cuando menos, se les oyese, ni siquiera mereció los honores de ser tomada en consideración*".

S'APROVA EL TRASLLAT DEL MERCAT I LA COBERTURA DE LA PLAÇA

Va ser un assumpte molt important en aquell moment, per la transcendència que significava traslladar el mercat de gra, cobrir la plaça amb una teulada i pels interessos d'uns i altres. Els veïns de la plaça del Pouet, perquè perdien valor i els de la plaça dels Monjos perquè en guanyaven. L'Ajuntament, però, que veia molt clara l'operació, anava avançant i en el ple²⁷ del 18 de novembre aprovà, per 9 vots a favor i 4 en contra, el dictamen per portar el mercat de grans a la plaça dels Monjos, sense condició de temps, però comproment-se a mantenir-hi per espai

25. *El Ampurdanés* (15 de novembre de 1885), núm. 285, pàg. 3.

26. *El Ampurdanés* (22 de novembre de 1885), núm. 286, pàg. 3.

27. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 18 de novembre, foli 142.

de vint anys el teulat que la cobriria amb destinació a fer-hi un mercat. En el ple del 2 de desembre,²⁸ s'aprovà que es confeccionés, per qui l'alcalde cregués convenient, el plànol i el pressupost de la coberta que s'havia acordat construir-hi, cosa que encarregà al senyor Francisco Puig Sagner, mestre d'obres, i presentà al Consistori el dia 20 de gener de 1886²⁹ per sotmetre'ls a la seva aprovació, així com la memòria facultativa. S'acordà aprovar la designació de facultatiu feta pel senyor alcalde i que els plànols, memòria facultativa i pressupost, passessin a una comissió mixta perquè informés respecte a la forma del plànol, la seva capacitat, si la resistència oferia seguretat suficient, si podria satisfer les necessitats del mercat a la qual es destinaria, i si l'obra, amb els recursos de l'Ajuntament, es podria consignar en el pressupost municipal extraordinari que s'havia acordat formar per a la seva realització, seria suficient.

A la *Memoria Facultativa*,³⁰ el mestre d'obres Francisco Puig Sagner, hi exposa la necessitat de l'obra basant-se en l'acord de l'Ajuntament que decideix traslladar el mercat, per la insuficiència i les poques condicions de viabilitat de la plaça del Pouet per fer-hi el mercat de grans, a la plaça dels Monjos, per la seva capacitat, envoltada de millors i més espaioses avingudes, i tenir allà mateix l'inici de la carretera de Roses, aleshores ja refosa amb la de Besalú. Destaca que aquesta zona, atesa l'edificació que havia tingut en els darrers temps, ja no es podia considerar a un extrem de la ciutat, sinó que formava el centre del barri contigu a l'estació de ferrocarril, segons ell "*uno de los más animados y de vida comercial.*" La plaça la descriu com a "*cuadrilonga*", la part central, envoltada d'arbres, amb una extensió de 2.025 metres quadrats és l'espai on s'ha de construir el "*tinglado*" destinat a cobrir el mercat de cereals, amb 32 metres de costat, quadrat per emplaçar-lo millor, quedant un passeig entre el paviment de la plaça i la construcció propera, de 6,5 metres, suficient pel trànsit del mercat i la respiració del local. A part d'acompanyar un plànol detallat de l'obra, la descriu dient que "*es de tres series de columnas de hierro fundido, colocadas a la distancia de seis metros entre si, y sentadas sobre zócalos de sillería de medio metro de altura, las de la primera serie, o sea, las comprendidas en el perímetro exterior, medirán 4'50 m. de altura y un diámetro medio de 16 centímetros; las que formarán el perímetro medio medirán 6'50 metros de alto y un diámetro medio de 18 centímetros; y las que forman el central tendrán una altura de 8'50 m. hasta el asiento de las jácenas que sostienen la cubierta, con otras superiores de 2'50 m, de alto y diámetro exterior de 12 centímetros, para el sostén de la cúpula que cubra la parte central del edificio.*" El mestre d'obres preveia deixar l'obra oberta per tots costats i, a la part interior, només hi hauria les columnes que aguantaven la coberta. Com que l'espai cobert seria de 1.024 metres quadrats, projectà un cos central de 36 metres

28. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 2 de desembre, foli 147 rev.

29. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1886, 20 de gener, foli 10.

30. ACAE, (Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà) *Tinglado de la Plaza del Grano, Acta de la colocación de la primera piedra y escritos y documentos sobre el tema.* caps 926.

quadrats que s'aixecaria 2,5 metres sobre la coberta per tal de facilitar la circulació d'aire i corresponent ventilació, graduable per les obertures d'aquest cos, que es podrien tancar amb vidrieres, marcs i persianes de ferro. Aquest cos central aniria cobert per una cúpula semiesfèrica de 6 metres d'alt on es col·locaria un parallamps i aquest espai es cobriria amb vidres d'espessor suficient per aguantar els embats de la intempèrie. Cal dir que finalment no es va fer la cúpula semiesfèrica, sinó que es va simplificar i fer-hi una coberta de forma piramidal. Acompanyà un pressupost molt detallat, amb una descripció meticulosa dels materials i costos que situa en 18.773,04 pessetes. Hi destacava l'aportació desinteressada per part de l'industrial figuerenc Marià Vilallonga, dedicat al negoci del ferro, de les quatre columnes centrals, les més grans, cost que ja no inclou en el pressupost. Acabava la *Memoria Facultativa* explicant els avantatges que reportaria a la ciutat. *“No es pues un simple adorno ni una mejora de capricho la que se proyecta levantar sino que responde a una necesidad demostrada por las mismas circunstancias ya que como se ha expuesto antes, no caben los tratantes en cereales y sus mercancías en la plaza donde actualmente se celebran los mercados.”*

El mestre d'obres Puig Saguer va optar per fer un “mercat de ferro” seguint la tendència del moment en què se n'havien fet i se'n feien d'aquesta classe, amb columnes i suport de ferro, com els mercats del Born, la Boqueria, la Concepció, Santa Caterina, Sant Antoni, Barceloneta i Hostafrancs, a Barcelona, –molts d'ells construïts per La Maquinista Terrestre y Marítima– i a altres ciutats europees. Tècnicament consistia, en gran part, a substituir la pedra, fusta i rajols per ferro, sense cap transformació real en el disseny de l'estructura. D'aquesta manera era més lleugera, ràpida de fer i més barata. “Observant l'obra acabada,” diu el doctor en història de l'art modern i contemporani de l'Universitat de Perpinyà, Esteve Castañer Muñoz,³¹ “es pot dir que va ser una realització tradicional, fins i tot de temps enrera. Puig Saguer adopta l'enfocament del seu company barceloní Miguel Garriga i Roca que, en els seus projectes dels mercats del Padró i del carrer St. Pau, el 1861, va proposar una estructura metàl·lica simple, que també es podria construir en pedra, fusta i rajola.”

La Comissió mixta presentà el seu dictamen en el següent ple³² dient: *“Respecto a las formas del plano, poco tiene que decir la Comisión puesto que van descritas en el presentado. Bien hubiera querido ser más amplio en su trazado, pero la superficie que ocupará es bastante, y más que bastante, para las necesidades a que se destina el tinglado, porque de ser mayor podría afectar las condiciones higiénicas y de salubridad de los habitantes de dicha plaza; se considera que ofrece la seguridad*

31. Esteve CASTAÑER MUÑOZ, *“L'histoire et le patrimoine de la société industrielle en Languedoc-Roussillon – Catalogne”*. Actes del col·loqui internacional *“Histoire et patrimoine de la société industrielle en Méditerranée Occidentale: les enjeux de la recherche et de la conservation”* A: Acta del col·loqui: *“Transformation urbaine et architecture métallique à Figueres au XIXe siècle: La Plaça Coberta o Plaça del Grà entre la tradition et la modernité”*, Perpinyà, Presses Universitaires de Perpignan Collection Etudes, 2007, p. 201-213.

32. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1886, 27 de gener, foli 12 rev.

suficiente para en él cobijarse así las personas como las mercancías y los recursos de que puede disponer el Municipio no permiten darle mayor extensión, mayor altura ni mayor adorno, pues que tiene el suficiente y es preferible el plano sencillo y metódico al superfluo que podría calificarse de lujoso sin ofrecer mayores ventajas. En cuanto a la Memoria facultativa, Presupuesto de la obra, nada hay por objetar por lo que la Comisión opina que puede el Ayuntamiento aprobar los planos, Memoria facultativa de los mismos y Presupuesto de la obra.” L’Ajuntament els va aprovar i, seguint el procediment habitual, el 30 de gener va posar l’anunci corresponent en els baixos de la Casa Consistorial per informar la població. En el projecte³³ de pressupost municipal extraordinari de 13 de febrer de 1886, hi figura una partida de 17.312,66 pessetes en total per aquesta obra. Aquest pressupost s’aprovà³⁴ en la sessió extraordinària del dia 2 d’abril.

PRIMERA PEDRA I CONSTRUCCIÓ

El 16 de febrer s’havia enviat tota la documentació d’aquest tema al governador civil de Girona per a la seva aprovació, i aquest respon en data 17 de juny comunicant³⁵ que l’ha aprovat amb algunes consideracions de l’arquitecte provincial.

Arribats a aquest punt, amb tot aprovat, ja es podia anar per feina i s’acordà³⁶ que el dia 29 d’aquell mes, festa del patró de Figueres, Sant Pere, es col·loqués la primera pedra de les obres del cobert de la plaça dels Monjos i el *Semanario de Figueras* ho avança:³⁷ *“Dentro de poco empezarán las obras para la construcción del tinglado, que se ha de levantar en la Plaza de los Monjes de esta ciudad, (...) Es probable que el M.I. Ayuntamiento haga su inauguración con mucha solemnidad, pues el día 29, fiesta de San Pedro, patrono de esta ciudad, à las 4 y media de la tarde ha de colocarse la primera piedra...”* acte solemne que es va fer a 2/4 de 6 de la tarda i que l’acta³⁸ oficial que se’n va aixecar explica molt bé: *“Con asistencia de las autoridades locales, eclesiásticas, judicial y militar representada por el M.I. Sr. Coronel de esta Zona, D. Jaime Vizconti, asistido de una Comisión de tres Jefes y Oficiales, que abajo firman, para trasladarse en Corporación a la Plaza de los Monjes, precedida por los Gigantes de la ciudad y de una orquesta, con el objeto de proceder a la colocación de la primera piedra de las obras que se han de practicar para levantar un tinglado cubierto con destino a un mercado público de granos. Además de los dignos representantes de la prensa local, han presenciado*

33. AMF. Expediente para la construcción de un tinglado cubierto en la Plaza de los Monjes con destino a mercado de granos y cereales, caps 6.5-1.

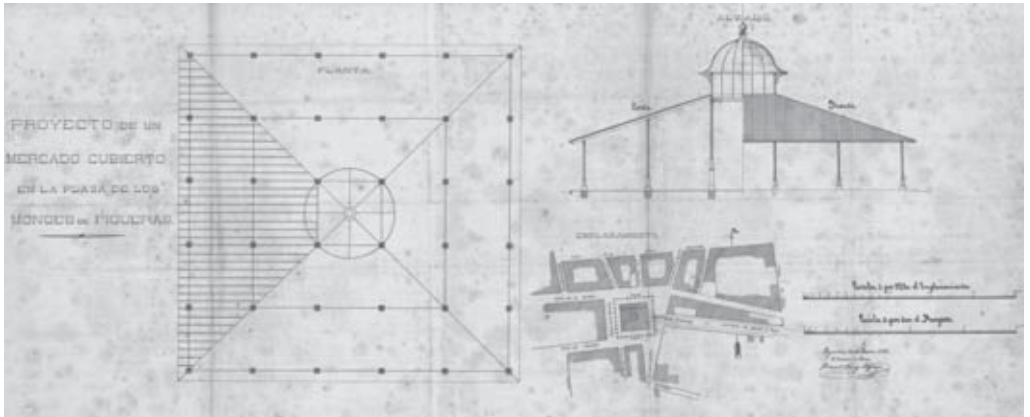
34. AMF. Llibre d’actes dels plens de l’Ajuntament, any 1886, 2 d’abril, foli 29.

35. AMF. Expediente para la construcción de un tinglado cubierto en la Plaza de los Monjes con destino a mercado de granos y cereales, caps 6.5-1.

36. AMF. Llibre d’actes dels plens de l’Ajuntament, any 1886, 23 de juny, foli 54.

37. *Semanario de Figueras* (27 de juny de 1886), núm. 13, pàg. 3.

38. ACAE, *Tinglado de la Plaza del Grano, Acta de la colocación de la primera piedra y escritos y documentos sobre el tema*, caps 926.

Plànol original de la cobertura de la plaça del Gra. (Arxiu Municipal de Figueres).

la ceremonia un numeroso y distinguido concurro, lo que ha empezado con la bendición de la primera piedra, dada por el reverendo D. Juan Planas, Presb^o coadjutor de esta Ciudad, colocación de la piedra que ha hecho el M.I. Alcalde Presidente del Ayuntamiento D. Enrique Casellas i Batlle, quien después ha leído un discurso alusivo al acto, y ha terminado éste con la introducción de un ejemplar de los tres periódicos que se publican en esta ciudad, titulados "El Ampurdanés", "La Tramuntana" y "El Semanario de Figueras", con algunas monedas de las que en la actualidad circulan, en una cajita de zinc, la que ha sido depositada con un ejemplar de esta acta en el hueco hecho ex profeso en la piedra bendecida (...)" El setmanari *El Ampurdanés*, ho explica³⁹ de manera divertida i pessimista quant al futur de l'obra: "En la ciudad de Figueras, el día de S. Pedro, (...) siendo la hora de salir al fresco, constituyóse el Magnifico Ayuntamiento, asistido del infrascrito secretario y de un cura auxiliar, y en presencia de sus altezas los gigantes de esta ciudad y su inseparable pequeñez don Berruga y de un público numeroso de ambos sexos, en la que fué espaciosa y bonita plaza llamada de los Monjes, donde, previa la tala de los árboles que la hermosteaban, se trata de construir un mercado de granos; al objeto de colocar oficial y solemnemente la primera y última piedra..." Al cap d'uns dies, aquest mateix setmanari tornava sobre el tema,⁴⁰ ja que sembla que es va haver de treure la pedra per no haver-la posat en el lloc adequat: "Aquella primera piedra que el Ayuntamiento colocó en la plaza de los Monjes, à presencia de los gigantes de la ciudad, ya no existe. Por equivocación ó por imprevisión de no sabemos quien, la piedra fué mal colocada; y ahora, al verificarse el replanteo, ha tenido que ser arrancada..."

39. *El Ampurdanés* (04 de juliol de 1886), núm. 318, pàg. 2.

40. *El Ampurdanés* (24 d'octubre de 1886), núm. 334, pàg. 3.

Ara ja només faltava la subhasta i l'adjudicació de les obres, les condicions de la qual s'aprovaren⁴¹ el 30 de juny, subhasta que es fixà pel dia 8 d'agost i es publicà al BOPG⁴² i a la qual no es va presentar cap licitador, per això se'n va convocar⁴³ una segona pel dia 19 de setembre, amb el mateix import de partida de 14.291,41 pessetes, a la qual tampoc va acudir cap licitador, així que el Consistori va aprovar⁴⁴ construir el "tinglado" pel sistema d'administració, ja que no hi havia hagut cap licitador a les dues subhastes realitzades, facultant la Comissió 2a perquè, sense previ acord de l'Ajuntament, escoltant el mestre d'obres autor dels plànols, es portés a terme l'obra supeditant-se, però, al plànol aprovat.

Com que la coberta de la plaça s'aguantava tota sobre columnes i bigues de ferro de fosa, l'autor del projecte, senyor Puig Sagner, i el regidor, senyor Rich, varen fer un viatge⁴⁵ a Barcelona per informar als constructors de ferro de la ciutat comtal de les condicions i dels plànols del "tinglado" perquè, si volien construir-lo, enviessin pressupostos a fi i efecte de seleccionar el que fos més avantatjós per al municipi. Només es va rebre el del senyor Joan Torras Guardiola⁴⁶ per un total de 4.250 pessetes, i se li va adjudicar, subministrant ell i la foneria Fita de Figueres totes les estructures metàl·liques.

Arribem a l'any 1887 i les obres van a bon ritme.⁴⁷ *"Mucha actividad se viene empleando en la construcción del tinglado de hierro de la plaza de los Monjes"* amb alguna interrupció per qüestions tècniques.⁴⁸ *"Han estado algún tanto paralizados los trabajos de construcción del tinglado de hierro de la plaza de los Monges, por haberse dispuesto el cambio de una de las columnas que no reúne las condiciones necesarias, habiéndose procedido á la fundición de otra nueva que deberá reemplazarla"*. La impressió és que van a bon ritme.⁴⁹ *"Las obras de construcción de la nueva Plaza del Grano, prosiguen con una actividad digna de elogio. El entablado de la cubierta, está casi concluido y permite suponer que la colocación de la teja, no se hará esperar y será por consiguiente la conclusión del tinglado, un hecho próximo. Esta construcción constituye en Figueras una verdadera mejora, tan aplaudible como la rapidez con que se ha llevado á cabo..."* Com que hi havia pressa per acabar l'obra, es va treballar fins i tot els diumenges i el setmanari *El Ampurdanés* ho destaca⁵⁰ en el seu estil irònic habitual. *"Pecado*

41. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1886, 30 de juny, foli 56.

42. BOPG (Butlletí Oficial de la Província de Girona) núm. 83 del 9 de juliol de 1886.

43. BOPG núm. 101 del 20 d'agost de 1886.

44. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1886, 6 d'octubre, foli 80 rev.

45. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1886, 10 de novembre, foli 91.

46. L'arquitecte i industrial del ferro Joan Torras Guardiola era famós pels avenços que havia aportat a la construcció amb ferro i les grans obres fetes en moltes ciutats, sobretot a Barcelona. Tenia una gran fàbrica al Poble Nou de Barcelona, Can Torras dels Ferrers.

47. *Semanario de Figueras* (2 d'abril de 1887), núm. 53, pàg. 2.

48. *Semanario de Figueras* (9 d'abril de 1887), núm. 54, pàg. 3.

49. *Evolución* (12 de maig de 1887), núm. 3, pàg. 9.

50. *El Ampurdanés* (29 de maig de 1887), núm. 365, pàg. 3.

si, y pecado muy grande es el que habrán obligado a cometer los directores del célebre tinglado de la plaza de los Monjes à los obreros en él ocupados, haciéndoles trabajar hasta en días festivos, según vimos el último domingo. (...) Mucha prisa debe correrle al Ayuntamiento la terminación de aquella obra...". El 23 de maig es nomena⁵¹ una persona facultativa per a dirigir les obres de la coberta de ferro per tal que la construcció *"es faci d'acord amb les regles de l'art i que tingui la solidesa necessària per a garantir la seguretat de les persones i les coses a fi i efecte de lliurar a l'Ajuntament de tota responsabilitat"*. S'acorda nomenar director al mestre d'obres senyor Francisco Puig Saguer, autor del projecte, amb dret a cobrar els honoraris consignats en el pressupost, que la dirigeix fins a acabar-la, el juny d'aquell any, moment en què dimiteix⁵² del càrrec i demana que l'Ajuntament acordi declarar-lo exempt de tota responsabilitat. S'acorda acceptar la dimissió del director de l'obra, però no d'eximir-lo de la responsabilitat que pugui haver contret, si bé cal que l'alcalde demani al governador civil que es digni ordenar a l'arquitecte provincial, senyor Sureda, que examini el *"tinglado"* i emeti dictamen. Amb l'obra acabada, tot era a punt per inaugurar-la, només faltava el dictamen de l'arquitecte provincial que no acabava de venir i despertava la impaciència dels figuerencs.⁵³ *"Cuándo viene la tan deseada inspección del nuevo mercado, circunstancia indispensable para poder inaugurarlo? Es que el Sr. Arquitecto de la provincia teme los calores?"* Una vegada visitada la plaça, l'arquitecte expressà⁵⁴ el 19 de setembre que *"reuneix les bones condicions de solidesa i de seguretat desitjables per a destinar-lo sense cap temor de perill, excepte d'algun cas fortuït de força major, al servei públic al qual es tracta de destinar"*. També acorden haver vist amb satisfacció la construcció de la cúpula d'aquest tinglado i cridar a concurs⁵⁵ els pintors de la ciutat per pintar les columnes i jàsseres de ferro de la coberta. De les propostes⁵⁶ que es varen presentar, la més avantatjosa era la dels senyors Hernández i Marquès i s'acordà adjudicar-los la feina indicada per l'import de 390 pessetes, fent una capa de mini de ferro i dues d'aplomat a totes les peces. El regidor senyor Tubert recorda que en el projecte hi figura un parallamps i demana col·locar-lo a la cúpula per a preservar-la d'un possible sinistre, *"amb més motiu en quant el que està col·locat a la torre del Sr. Vilallonga és un perill permanent per a les construccions immediates, i que en cas de col·locar-se, es posin dos conductors de coure per a major seguretat"*. El 20 d'octubre es contacta⁵⁷ amb el senyor Damian Crespi, constructor de parallamps, que ja n'havia col·locat molts per compte de la Diputació Provincial en edificis públics, que presentà el projecte i explicacions que

51. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 23 de març, foli 32 revers.

52. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 29 de juny, foli 60.

53. *El Ampurdanés* (14 d'agost de 1887), núm. 376, pàg. 3.

54. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 23 de setembre, foli 108.

55. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 16 de setembre, foli 106.

56. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 28 de setembre, foli 110.

57. ACAE, *Escritos referentes al pararrayos del tinglado 1887*, caps 926.

foren analitzats en el ple⁵⁸ del 18 de novembre i s'aprovà que n'instal·lessin un amb les mateixes condicions i preu que els instal·lats per la Diputació.

Les obres de la coberta es varen acabar, però es demorava el trasllat del mercat de grans i cereals i els veïns de la zona, que havien contribuït a la col·lecta per recollir les 6.000 pessetes ofertes, s'impacientaven i el 15 de febrer de 1888 adreçaren a l'Ajuntament una instància,⁵⁹ signada per 16 persones, en la qual remarcaven que feia temps que les obres s'havien acabat però *“sin habilitar el tinglado para el objeto para el que fue construido, o sea, para establecer en él el mercado de cereales. Como que de inaugurarse el mercado de granos en la referida plaza de los Monjes se satisfaría una necesidad evidentemente demostrada, se cumpliría con el compromiso contraído con los suscritores para la construcción del tinglado y el Ayuntamiento llenaría un deber moral del que está en descubierto”* i li demanaren que la inauguressin o que, en el seu defecte, facultessin a qui volgués que pogués establir un lloc de venda a la plaça, ja que a Figueres hi mancaven places per la venda de determinats productes.

L'Ajuntament, en sessió del 14 de març de 1888, va aprovar⁶⁰ la remoció d'alguns dels mercats que se celebraven a Figueres, trasllat que tindria lloc el 5 d'abril i que quedarien repartits d'aquesta manera: el mercat de grans i cereals, a la plaça dels Monjos (actual plaça del Gra); el de bestiar cavallí, mular i de rucs, al camí de Ronda; el de gorres, a la vorera del carrer Placeta (actual Rambla pujant); el de roba, quincalla, cristalleria i pisa, a la que fins aleshores era la plaça del Gra –actual plaça de les Patates– el de sabates i espadenyas, a la Placeta –part baixa de la Rambla– el de cebes i alls, als carrers Sant Guillem –actual carrer Monturiol– i Ample; els llauners i venedors de patates, a la plaça del Teatre; i el de palla de blat de moro, a la part alta de la Rambla. D'aquesta manera es culminava el procés del trasllat del mercat de grans i cereals des de la plaça del Pouet fins a la dels Monjos. Sembla que el canvi va funcionar bé i al cap d'uns dies, el setmanari *El Ampurdanés* comentava com havia anat el mercat de Santa Creu.⁶¹ *“La nueva plaza del grano estaba inundada de cereales y legumbres de todas especies, y las demás plazas y mercados llenos también de abundantes y variados artículos, lo mismo que las tiendas de nuestros industriales”*.

PLET DE L'AJUNTAMENT PER RECLAMAR L'APORTACIÓ OFERTA PELS PROMOTORS DE LA IDEA

Tornaren a aparèixer els tres promotors de la idea de fer la coberta d'aquesta plaça i portar-hi el mercat del gra, els senyors Macau, Roca i Berriz, quan l'Ajuntament decidí que s'havia de pressionar perquè es realitzés el cobrament de les 6.000

58. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1887, 18 de novembre, foli 126 revers.

59. ACAE, *Tinglado de la Plaza del Grano, Acta de la colocación de la primera piedra y escritos y documentos sobre el tema*, caps 926.

60. *El Ampurdanés* (18 de març de 1888), núm. 407, pàg. 3.

61. *El Ampurdanés* (6 de maig de 1888), núm. 414, pàg. 1.

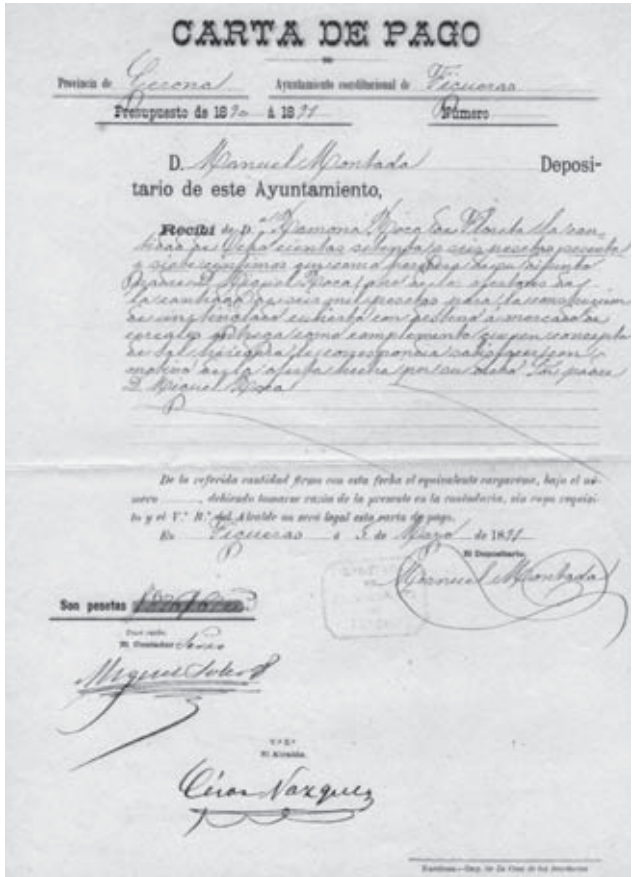
pessetes ofertes per ells per a la seva construcció, ja que el “tinglado” era a punt d’inaugurar-se per a aquest servei i no havien efectuat cap pagament. L’Ajuntament assenyalà un termini de quinze dies per efectuar-lo. Aquest tema durarà molt temps encara, ja que tots tres consideraren que el Consistori no va complir amb el contracte en el qual es demanava el compromís de mantenir el mercat en aquesta plaça, per termini de vint anys com a mínim, o indemnitzar-los amb la part proporcional dels anys en què no es fes, cosa que el Consistori no va voler aprovar i decidiren no pagar per incompliment. Anaren passant els terminis oferts per l’Ajuntament sense cap resultat. El senyor Pere Macau va morir el 28 de juny de 1887 i aleshores es reclamà al seu hereu, Miquel Macau, i als altres dos promotors, Miquel Roca i Antonio Andrés Berriz i se’ls preveïé⁶² que, si no ho pagaven, es demanaria per la via de constrenyiment. Segueixen sense pagar, i el 22 de maig de 1888, l’Ajuntament els adreça una carta⁶³ a tots tres a manera d’ultimàtum: *“La condescendencia y tolerancia de esta alcaldía en exigirle a V. el pago de la parte que le corresponde del ofrecimiento de seis mil pesetas para la construcción del tinglado cubierto en la Plaza de los Monjes es mal correspondida por parte de V. implicando una resistencia que no puede consentir por más tiempo mi autoridad. En su consecuencia, concedo a V. un plazo último de ocho días para que salde V. el descubierto, quedando desde ahora conminado con el recargo de instrucción si deja transcurrirlo sin haberlo solventado, en la inteligencia a que procederá, aunque bien a pesar mío, a la formación del expediente ejecutivo sin ninguna clase de contemplación ni miramiento.”*

Potser a conseqüència d’aquesta pressió per part del Consistori, a finals d’octubre, el senyor Miquel Macau, fill del promotor traspasat, Pere Macau, ingressà⁶⁴ a compte de la quantitat oferta, la suma de 3.370 pessetes. Aquest fet va jugar en contra dels promotors, ja que els va desmuntar el seu argument, com veurem al llarg del plet que varen tenir. L’Ajuntament acordà concedir un nou i darrer termini de quinze dies a aquests promotors perquè ingressessin la quantitat que faltava per completar les 6.000 pessetes repartides respectivament segons els correspongués, deduint la ja ingressada pel senyor Miguel Macau, *“bajo apercibimiento de exigirla por la vía de apremio”* donant a aquest acord, des d’aquell moment, força executiva. Com que el senyor Miquel Macau havia ingressat una quantitat, el primer de novembre l’Ajuntament s’adreçà als altres dos promotors amb la intenció que aportessin el que faltava. Es produeix un nou traspàs, el d’en Miquel Roca, el 24 de maig de 1888 i aleshores s’adreçà a la seva hereva, Ramona Roca i, pel fet de ser dona, també al seu marit, Honorato Floreta, així com a Antonio Andrés Berriz, en uns termes semblants: *“El Ayuntamiento de mi presidencia, en consistorio de fecha de ayer, acordó con fuerza ejecutiva conceder a V. el improrrogable plazo de quince días para que haga*

62. AMF. Llibre d’actes dels plens de l’Ajuntament, any 1887, 25 de novembre, foli 129 rev.

63. ACAE, *Escritos de los comerciantes de cereales y vendedores de ganado caballar, mular y asnal relacionados con la construcción del Tinglado de la Plaza del Grano, 1885-1887*, caps 926.

64. AMF. Llibre d’actes dels plens de l’Ajuntament, any 1888, 31 d’octubre, foli 92 rev.

Carta de pagament de Ramona Roca. (Fons documental de l'autor).

efectiva la cantidad de 876'67 Ptas que le corresponden para completar la suma de 6.000 Ptas ofrecidas por V., por Andrés Berriz y por Pedro Macau para la construcción de un tinglado cubierto en la Plaza de los Monjes (...) debiéndole de advertir que si deja transcurrir el expresado término de quince días, se procederá contra V. por la vía ejecutiva, (...)” Els promotors de la idea, contestaren⁶⁵ el 7 de novembre de 1888 dient que no en sabien res de si les condicions imposades en l’acord inicial havien estat acceptades o no per l’Ajuntament en la mateixa forma en què havien estat estipulades “pues, de no ser así, el compromiso deja de serlo y no venimos obligados a pagar cantidad alguna, muy al contrario, nos vemos en el derecho de pedir la devolución de lo ingresado indebidamente” i demanen que es modifiqui l’acord pres per tal que no s’exigeixi cap quantitat als promotors, ja que no varen ser acceptades, segons sabien extraoficialment, les condicions de l’acord d’oferiment.

65. Arxiu documental de l'autor. Instància adreçada a l’Ajuntament pels tres afectats.

Com que no en varen tenir resposta i el temps passava, els promotors de la idea s'adreçaren al governador civil intentant que aquest revoqués l'acord de l'Ajuntament, cosa que va fer i, en data 13 de març de 1890, envià una providència⁶⁶ al Consistori comunicant-li la decisió però, al mateix temps, li manifestà que no eren els interessats els que havien d'anar als tribunals ordinaris, sinó que era l'Ajuntament per fer efectives les quantitats que varen prometre i que es negaven a pagar, si creien que era vàlid el contracte. El regidor Sindic, Francisco Bofill, ressaltà en el ple que quan els promotors de la idea varen demanar que el mercat es mantingués per un mínim de vint anys i, si es canviava abans, se'ls abonés la part proporcional de les sis mil pessetes en proporció als anys que faltaven, l'Ajuntament va acordar modificar aquesta proposta, base de l'oferiment en el sentit que, si no es mantenia el mercat del gra durant vint anys, es canviaria per un altre mercat i aquesta modificació no es va comunicar als interessats, per tant, l'Ajuntament ignorava si l'acceptaven i el fet de no voler pagar demostra que no, per tant, en qualitat de Sindic, creia que era indefensible la postura de l'Ajuntament per obligar-los a pagar la quantitat oferta. El regidor Joan Maria Bofill proposà que s'acordés mantenir el mercat per espai de vint anys i així cobrar la quantitat i tancar aquest tema. La Comissió d'Hisenda ho va estudiar i va fer un dictamen⁶⁷ en la línia exposada pel síndic Francisco Bofill, en el sentit que no hi havia contracte, ja que *"la Corporación Municipal hizo caso omiso del período de tiempo señalado por los que ofrecieron aquella cantidad"*. També observaren que, tractant-se de la validesa o no d'un contracte, els promotors de la idea haurien d'haver anat a un tribunal ordinari i no a l'administració per anar contra l'acord de l'Ajuntament. I aquí hi entra un tema clau en aquest plet: la Comissió destaca que el dia 31 d'octubre, els senyors Miquel Macau, Antonio Andrés Berriz i la senyora Ramona Roca, varen ingressar a la Dipositaria municipal, a compte de les 6.000 pessetes, la quantitat de 3.360 pessetes. Si la qüestió era declarar si el contracte era vàlid o no, consideraren que, pel fet d'ingressar les 3.360 pessetes a compte del total, reconeixien la validesa d'aquest contracte amb la modificació que havia acordat l'Ajuntament en no acceptar el condicionament dels vint anys garantits de mercat a la plaça dels Monjos i, de fet i de dret, l'havien de complir, així que, el regidor síndic opinà que l'Ajuntament havia de reclamar el pagament de la resta de la quantitat en els tribunals ordinaris. Es va acordar fer la demanda, però encara es va tardar i en un ple,⁶⁸ vuit mesos després, es pressionava el síndic perquè la presentés.

Presentada la demanda, encara es discutí si procedia demanar a Miquel Macau, com a hereu del seu difunt pare, Pere Macau, i a Ramona Roca i, com a legal administrador al seu marit Honorato Floreta, com hereus, ella del seu difunt pare, Miquel Roca, la quantitat de 876,67 pessetes que a cada un els corresponia com a

66. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1890, 19 de març, foli 74.

67. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1890, 2 de juliol, foli 141.

68. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1891, 11 de març, foli 18 rev.

complement, i sense pagament d'interessos, de la quantitat que varen oferir els respectius causants per a la construcció del "tinglado" cobert a la plaça dels Monjos. S'acordà⁶⁹ ordenar a l'advocat de l'Ajuntament que presentés al jutjat competent un escrit demanant que es deduís de la demanda presentada contra Miquel Macau i Ramona Roca, a aquestes dues persones tan aviat com haguessin ingressat la quantitat que cadascun estava disposat a satisfer, i estant presents els senyors Miquel Macau i Honorato Floreta, se'ls preguntà directament. El senyor Casellas explicà la història del "tinglado" i de l'oferiment que varen fer a l'Ajuntament de la quantitat de 6.000 pessetes i que, si no varen pagar tota la quantitat, no era del tot imputable només a ells i menys als hereus dels dos traspassats. Com que l'Ajuntament tenia consignat als pressupostos només la resta de la quantitat oferta que faltava després del primer pagament que varen fer, és a dir, 2.630 pessetes, entenien que podien admetre perfectament el pagament de la tercera part d'aquesta suma per part dels senyors Macau i Floreta, sense interessos, i que en conseqüència s'ordenés presentar al Jutjat un escrit deduint-los de la demanda interposada contra ells. Es preguntà als senyors Macau i Floreta si estaven disposats a satisfer cadascú d'ells la quantitat de 876,67 pessetes i contestaren que, si era a manera de quitança de la que varen oferir els seus respectius causants i s'admetia sense abonament d'interessos, ho pagarien. El Consistori acordà que s'admetés a Miquel Macau i a Ramona Roca aquesta quantitat a cadascú com a complement de la tercera part de la suma de 6.000 pessetes que per a la construcció del mercat de cereals varen oferir. Acordaren també que s'ordenés a la Defensa de l'Ajuntament en aquest plet que presentés al Jutjat un escrit demanant que es deduís de la demanda als senyors Miquel Macau i Ramona Roca i que se seguissin les actuacions contra el senyor Antonio Andrés Berriz per la restant tercera part. La senyora Ramona Roca va pagar⁷⁰ la seva part, 876,67 pessetes, el dia 5 de maig de 1891.

Mentrestant, hi hagueren les eleccions biennals que portaren alguns canvis a l'Ajuntament, entre ells el del regidor síndic que ara ostentaria el senyor Ramon Noguera Bosch que, en el primer ple,⁷¹ va treure el tema del plet des que es va retirar d'aquest a Miquel Macau i a Ramona Roca. Entre altres coses, exposà que en el plet es demanaven interessos, però en cap moment l'Ajuntament havia acordat demanar-los, en els acords només hi figurava la quantitat principal. La resposta del Jutjat sobre la retirada de dos dels demandats va ser de "No ha lugar", ja que no ho permetia la *Ley de Enjuiciamiento Civil*. Segons el síndic, no es podia prosseguir amb la demanda d'aquesta manera, no fos que en comptes de cobrar, a l'Ajuntament li toqués pagar les costes del judici. Per evitar-ho i tenir una garantia, proposà que se sotmetés al dictamen de dos lletrats de Figueres l'examen del plet i que informessin si era convenient o no als interessos de la Corporació mantenir-lo de la manera que estava plantejat i, en cas que creguessin que s'havia de desistir,

---

69. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1891, 2 de maig, foli 37 rev.

70. Arxiu documental de l'autor. Carta de Pagament de la Dipositaria de Figueres.

71. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1891, 15 de juliol, foli 82.

de quina manera s'havia de fer, o si podia seguir-se amb probabilitat d'èxit. Aquest dictamen es va demanar als lletrats Pelayo Massanet i José Amat que opinaren⁷² que no era convenient als interessos de l'Ajuntament seguir amb el plet per tots els seus tràmits de la forma que estava plantejat, sinó que seria procedent desistir de la seva prossecció per estalviar-se les costes que importarien els escrits de rèplica, els referents a la prova, el de conclusions, totes les diligències, autos i providències relacionats amb aquests escrits i, potser, les costes de la part demandada. S'hauria de desistir reservant-se l'Ajuntament les accions que naixien dels fets consignats a la demanda i altres que en poguessin sorgir per exercir-los en temps i forma que cregués convenient i en un nou judici. Opinaren: *"que puede válidamente y con probabilidades de éxito sostenerse la acción entablada contra Antonio Andrés Berriz limitada a la demanda de 876'67 Ptas y a los intereses legales a cobrar desde el día en que se presente al Juzgado para tramitarse en forma de juicio de menor cuantía."* El síndic Ramon Noguera, a partir del dictamen dels lletrats, proposà desistir del plet iniciat contra els senyors Macau, Berriz i la senyora Ramona Roca amb totes les excepcions i garanties que proposava el dictamen respecte al senyor Berriz i que s'obrí un nou plet contra aquest. L'Ajuntament ho aprovà per unanimitat.

QUÈ HI DIUEN ELS VEÏNS

Amb el trasllat del mercat de gra de la plaça del Pouet a la dels Monjos, en sortien afectats tots els veïns, propietaris i comerciants de les dues places, sobretot els de la primera, que veuriem allunyar-se el trànsit de gent que hi acudia a comprar o vendre, reduït el volum de vendes dels seus comerços i el valor dels edificis, sobretot si no aconseguien que hi anés un altre mercat amb moviment suficient per a mantenir aquest estatus. D'aquesta manera, assabentats de l'acord signat entre el Consistori i els promotors de la idea, quinze dies després, 246 veïns presentaren un escrit⁷³ en el qual deien que havien conegut la notícia per la premsa i que volien fer veure a l'Ajuntament que aquest trasllat afectaria d'una manera extraordinària els interessos de la part cèntrica de la ciutat, traient la vida i l'animació dels carrers que més tributaven per portar-la al lloc on es tributava menys; faria disminuir el valor dels edificis immediats a aquesta plaça sense que augmentés el dels edificis de la plaça destinatària perquè no en tenia en les condicions per suplir el minvament dels primers; es farien desaparèixer algunes petites indústries i comerços i es donaria un cop de mort a la resta; encara que, suposadament, s'hi portés algun altre mercat, no compensaria mai els perjudicis que ocasionaria. També al·legaven que a la plaça dels Monjos ja hi havia el mercat de bestiar cavallí, mular i d'ases i traslladar-hi el mercat de grans obligaria a canviar-lo, perjudicant els seus interessos. Recordaven

72. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1891, 22 de juliol, foli 98 rev.

73. ACAE, *Escritos de los comerciantes de cereales y vendedores de ganado caballar, mular y asnal relacionados con la construcción del Tinglado de la Plaza del Grano, 1885-1887*, caps 926.

que el mercat de grans a la plaça del Pouet hi era feia més de quaranta anys i que els seus veïns hi varen fer importants desemborsaments per portar-lo. Aquests veïns creien que l'oferta de cereals era menor en aquell moment que quan s'hi va fer el mercat i que, durant l'any, era molt rar que la plaça es trobés atestada com no fos en alguna fira. Pel que fa als carrers que hi porten, creien que eren suficients, però que es trobaven mancats de vigilància i ordre. Més endavant entraven a qüestionar les atribucions que pogués tenir l'Ajuntament per fer aquest trasllat, ja que estava subordinat als interessos peculiars del poble que administrava. *"El fomento de los intereses materiales y morales de la población que representa debe ser el objetivo constante de los actos de su Ayuntamiento, de lo contrario, deja de tener el carácter paternal que la ley le da y a buen seguro que el acto que se propone ejecutar dista mucho de ser de fomento, siendo por el contrario perjudicial a dichos intereses. Díguese el Ayuntamiento consultar el común de los vecinos y si ellos manifiestan oposición a sus actos, su deber es desistir, olvide promesas que quizá no han de ser cumplidas, pues parece ser que la causa que ha agitado la idea del traslado en el seno del Ayuntamiento ha sido la oferta que ha hecho un particular de arreglarlo, y mire sin apasionamiento de ninguna índole, el resultado de sus actos y estamos seguros desistirá de lo que de público se dice es ya engaño, y de ese modo se cumplirán los preceptos de la ley que de otra manera y en nuestro concepto no se cumplirían."* I demanaven a l'alcalde que, abans de decidir el trasllat del mercat, convoqués una reunió de majors contribuents en la qual fossin representats els propietaris, el comerç i la indústria perquè veiés quin era el desig del comú dels veïns per, després, poder acordar amb fonament, proposta defensada pel regidor Francesc Puig Saguer en un ple⁷⁴ però desestimada per 9 vots contra 4.

El 15 de juliol de 1889, una cinquantena de veïns de la plaça del Pouet, conjuntament amb industrials, i propietaris dels carrers Tints, La Muralla i La Jonquera, adreçaren una extensa instància a l'Ajuntament en la qual deien que ignoraven els motius que havia tingut el Consistori per prendre aquesta decisió i si havien estudiat tots els antecedents relatius a la creació del mercat de grans en aquest lloc i l'anterior construcció de la plaça i que, en fer el trasllat, no només els perjudicava, sinó que també conculcava els drets adquirits i el compromís formal contret pels seus antecessors. Per si no ho coneixien els regidors, varen fer una breu narració de la història de la plaça, començant per l'any 1825 en què, com a conseqüència de la guerra del Francès, era només una pila d'enderrocs procedents de la ruïna d'una casa gran que separava l'antiga muralla de la baixada d'en Mercer, propietat de les senyores Ferrer i Maveí, i que ocupava tot el que ara és la plaça. Alguns veïns, amb la intenció de millorar aquella part de la ciutat, varen decidir comprar aquestes ruïnes per fer-hi una plaça nova si l'Ajuntament es comprometia a destinar-la a mercat públic. El Consistori va acceptar aquest compromís i el 12 d'agost de 1825 ho va publicar en un decret i tot seguit els veïns varen fer la plaça. Una vegada acabada,

---

74. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1885, 18 de novembre, foli 142.

es va comunicar als venedors de verdures, tant locals com de la comarca, que passessin a fer les seves vendes a la plaça Gregoriana. Tot i així, al cap de poc es va suspendre fins que quedés edificada la part nord de la plaça on només hi havia una paret que la tancava, insuficient per resguardar a les venedores de les molèsties de la tramuntana, i s'hi varen edificar unes cases al seu lloc. Va ser en un acord de l'Ajuntament del dia 11 d'octubre de 1841 on varen prometre traslladar a aquella plaça el mercat de grans i cereals, quan els veïns i propietaris l'empedressin assumint aquests el cost. Efectivament, una vegada empedrada, el Consistori pren l'acord, el dia 11 de desembre de 1841, de traslladar-hi aquest mercat que fins a aquell moment es feia a la plaça de la Constitució –actual plaça de l'Ajuntament– tot i que no va ser un fet fins a l'any 1844. Els veïns destacaven que el canvi del mercat de grans pel de teixits i quincalla que havia decidit el Consistori era una mera il·lússió, ja que no hi acudien ni venedors ni compradors, cosa que no trobaven ni justa ni equitativa. Segons la seva exposició, els ajuntaments i els veïns precedents, al llarg d'aquests anys, havien celebrat un vertader contracte bilateral que no podia ser revocat per una sola de les parts i que per això presentaven aquest recurs. Tenien clar que el mercat, ja traslladat, no tornaria a aquesta plaça. *“No pretendemos que vuelva a nuestra Plaza el mercado de los granos. Cuantiosísimos gastos ha hecho el Ayuntamiento en otra parte para instalarlo, y hemos de aceptar esta instalación como un hecho consumado”*, però creien que eren maltractats i que es mereixien alguna indemnització que els compensés *“pero de esto a consentir semejante despojo, sin una indemnización que aminore, en lo posible, sus lamentables consecuencias, hay una distancia muy,”* i demanaren que s'hi portés, com a mínim, el de verdures de Vilabertran que ocupava la via pública al carrer Peralada i altres i dificultaven el trànsit, i es designés aquesta plaça com la del mercat de fruites i verdures procedents d'altres municipis de la comarca, com a mínima compensació pels perjudicis ocasionats amb el trasllat del de grans. Aquest mercat era important i tenia un volum considerable, ja en Ramon Noguier ho definia a la seva *Guia de Figueras y Pueblos del Ampurdán*. *“En los alrededores de la ciudad de Figueras, cultívase con preferencia la hortaliza, legumbres y árboles frutales de distintas especies, cuyos productos abastecen los mercados diarios de la población”*.⁷⁵

L'Ajuntament acordà⁷⁶ declarar justa aquesta reivindicació si els propietaris signants no havien rebut la compensació deguda i decidiren que la instància fos estudiada per la Comissió de Foment perquè proposés la que sel's hauria de concedir. Estudiad el tema, la Comissió va emetre un dictamen⁷⁷ en el qual deien *“Que consideran justa la demanda de los reclamantes por considerar no ser bastante la compensación que han recibido con la instalación de puestos de venta de tejidos y de quincalla en la Plaza del Grano –antiga, actual de les Patates– que aparte de*

75. Ramon NOGUER I BOSCH, *Op. cit.* p. 33.

76. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1889, 13 de desembre, foli 163.

77. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1890, 22 de gener, foli 14 rev.

esta consideración, existe la de que con el objeto de evitar que se cometan en los mercados ninguna clase de abusos que puedan perjudicar o molestar a los que habitan en las inmediaciones de aquellos y contrariar el ornato policía y buen régimen interior de la población, debería acordarse el traslado de las hortelanas de Vilabertrán a la Plaza del Grano destinando esta plaza, así bien, como mercado de patatas." D'aquesta manera, les parades de teixits i quincalla es volien traslladar a la plaça del Teatre. Tot i això, el debat encara va durar uns quants plens, ja que no acabaven de posar-se d'acord i veient que "es va perjudicar"⁷⁸ extraordinàriament els interessos dels veïns del centre de la població, que no es rescabarien amb el trasllat del mercat de fruites i verdures des del carrer Peralada, i aquests es veurien perjudicats, així que no convenia traslladar-lo". Diversos regidors debateren que la plaça del Pouet no tenia condicions per traslladar-hi les verdures del carrer Peralada. Es va fer la votació i es desestimà la proposta. Finalment, el regidor Vicenç Ros i Marisch presentà una proposta⁷⁹ en la qual deia que, considerant que l'Ajuntament va reconèixer que era justa la demanda dels veïns de la plaça del Pouet quant a obtenir compensació pel trasllat del mercat de gra i cereals a la plaça dels Monjos, que era exigua la que de moment havien obtingut amb el trasllat a aquesta plaça del mercat de teixits i quincalla i la poca afluència de públic en ser aïllat dels altres mercats, proposava que s'acordés traslladar a aquesta plaça el mercat de patates, alls i cebes i, si l'espai fos insuficient, que els punts de venda es possessin també al carrer de la Muralla. El mercat de teixits i quincalla que ara hi havia, es traslladaria al carrer Sant Guillermo –actual carrer Monturiol–.

Per altra banda, de tot això també en sortien afectats els usuaris del mercat cavallí, mular i d'ases que se celebrava a la plaça dels Monjos, que veien com es feien les obres per fer la coberta per traslladar-hi el mercat de grans i encara ningú els havia dit on anirien ells, així que el 12 de febrer de 1887 els senyors Juan Llonch i Pous, J. Corominas, Antonio Comas i Pedro Pascualy adreçaren un escrit⁸⁰ a l'Ajuntament demanant que el municipi cerqués un nou emplaçament per aquest mercat, que fos capaç d'encabir-hi aquesta mena de bestiar i que reunís les condicions indispensables de comoditat i independència dels animals, que fos fàcil conduir-los-hi sense molestar a ningú, que no fos gaire lluny de la població i que afavorís en tot el possible els veïns de l'entorn, fins i tot fan la proposta de poder utilitzar "*aquel trozo de tierra yerma que radica en la salida de la calle de Lasauca y linda al norte con la Ribera y al sur con la carretera de 3er orden de Besalú a Roses; al este con la torre de fortificación nº 2 y al oeste con D. Ricardo Roger*" –que seria l'actual plaça del Sol cap amunt–, i consideren que és un terreny amb capacitat suficient i que es podria preparar amb un cost molt baix, afegit a la facilitat de comunicació per portar-hi el bestiar.

78. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1890, 9 d'abril, foli 84.

79. AMF. Llibre d'actes dels plens de l'Ajuntament, any 1890, 23 d'abril, foli 95 rev.

80. ACAE, *Escritos de los comerciantes de cereales y vendedores de ganado caballar, mular y asnal relacionados con la construcción del Tinglado de la Plaza del Grano, 1885-1887*, caps 926.

CONCLUSIONS

La construcció d'una teulada per cobrir la plaça dels Monjos i portar-hi el mercat de gra i cereals va ser, sens dubte, un fet important per a la ciutat de Figueres del darrer quart del segle XIX, els avantatges del qual es varen mantenir durant dècades i alguns encara perduren, demostrant un dinamisme social destacable, ja que la iniciativa va partir dels ciutadans i no de l'administració, tot i que s'hi va afegir decidida.

La ciutat venia d'una època en què l'arquitecte municipal Roca i Bros, des de 1840, havia dut a terme "la transformació urbanística i arquitectònica probablement més intensa de la història de Figueres. Una refundació que s'allargà fins a la dècada de 1870".⁸¹ Si a la construcció de l'estació del ferrocarril i l'aparició de tallers, magatzems i indústries a prop d'ella, hi sumem la construcció de la plaça del Gra sobre la plaça dels Monjos i el trasllat del mercat de cereals, no ens queda cap dubte que aquesta va ajudar a obrir la ciutat cap al seu perímetre descongestionant el centre històric, on se celebraven tots els mercats, desplaçant part de l'activitat comercial cap a altres indrets que deixaven així de ser extraradi per incorporar-se al que es considerava ciutat, o incorporant, a partir de la redistribució dels espais on fer els mercats, indrets no utilitzats, com el solar que durant dècades i fins ben entrat el segle XX es va anomenar "Firal dels Burros", on actualment hi ha les dependències de l'Ajuntament i la Policia Local.

La construcció de la nova plaça del Gra va fer canviar també la previsió de com havien de ser les cases de l'entorn, així les del costat del que havia sigut l'horta de l'Hospital de Caritat, que el permís municipal de construcció exigia que havien de ser porticades, com a la plaça de l'Ajuntament, feta la plaça del Gra amb la seva coberta, es varen poder acabar sense porxos, amb façanes amb balcons, canaleres i pintures, com deia el mestre d'obres Joan Papell, força crític en aquest tema, "*lo que prueba haberse desistido por completo de la idea de los pórticos, gracias al mal emplazamiento del barracón ó tinglado destinado á Plaza nueva del Grano*".⁸²

La construcció d'aquesta classe de teulada també va situar Figueres al costat de les ciutats que havien optat per fer els anomenats "mercats de ferro",⁸³ fent servir aquest material que li permetia ser més lleuger, econòmic i ràpid de fer, sent l'única ciutat de la província de Girona en tenir-ne durant el segle XIX –Palafrugell en va fer un el 1901, Sant Feliu de Guíxols el 1930 i Girona el 1940-. Es va aplicar el sistema de mercats de sostre de ferro introduït a Anglaterra per Charles Fowler a principis del segle XIX. Fan servir nous materials i noves tecnologies que els ofereix la indústria, decantant-se, però, per solucions eficients i econòmiques, senzilles i sense massa ornaments. "El segle XIX va ser el segle del ferro. L'arribada del ferro a l'arquitectura permeté resoldre

81. Joan FALGUERAS; Jaume SANTALÓ, *Op. cit.* p. 18.

82. Joan PAPELL I LLENAS, *Op. cit.* p. 207.

83. Esteve CASTANER MUÑOZ, *Op. cit.*

nous problemes, especialment les necessitats de gran llum en els espais públics coberts de la ciutat industrial”.⁸⁴ “A diferència dels grans edificis consolidats per la tradició com per exemple les esglésies o els teatres, els nous equipaments públics es caracteritzaven per la capacitat d’acceptar una arquitectura menys connotada i per la necessitat de cobrir un espai qualificat per la gran llum.”⁸⁵ Aquesta classe de construcció en ferro era imparable i s’havia estès pertot arreu “*La ecuación hierro-progreso era el signo de los tiempos, y las ciudades españolas vieron aparecer nuevas construcciones en hierro no sólo en la periferia, (...), sino en el corazón de las ciudades, en las plazas donde secularmente se organizaba el mercado de diario que ahora vieron elevarse estos colosos de hierro fundido*”.⁸⁶ Aquesta mena de construcció no sempre era ben vist i s’obrien debats per tots els gustos “els avantatges i inconvenients del nou material feien que la balança s’inclinés a favor o en contra del seu ús, ja que mentre que des del punt de vista constructiu semblava que tot eren avantatges, la qüestió canviava quan s’abordaven els problemes estètics”.⁸⁷ Tot i això, a totes les guies arquitectòniques que parlen de les edificacions de l’època, la plaça del Gra hi surt com exemple dels mecats de ferro i d’aquesta classe de construcció, com podeu veure a les nombroses cites incloses a peu de pàgina i a altres.⁸⁸

La utilització de la plaça del Gra, pel fet de ser coberta, ha sigut important des que es va construir, no només pels mercats que s’hi han celebrat, com el mercat del gra durant molt temps o l’actual mercat de queviures que encara s’hi celebra, sinó per moltes altres activitats diverses, com el Certamen de les Fires i Festes de Santa Creu o per fer-hi actes en temps de pluja evitant que s’haguessin de suspendre.

La cobertura de l’actual plaça del Gra es produeix en un moment en què, per tot el que hi va succeir, no només tancarà una dècada, sinó que és el final d’un període històric per l’Alt Empordà, que portava un creixement sustentat sobre unes bases econòmiques d’origen setcentista que li varen permetre desenvolupar-se de mica en mica, amb una agricultura especialitzada i una magnífica situació geogràfica, a cavall entre dos estats, amb unes bones comunicacions, inclòs el mar. A partir d’aquell moment, la forta crisi econòmica, la consolidació de la societat industrial i l’arribada del ferrocarril, aporten un panorama diferent i cada territori ha de buscar el seu espai.⁸⁹

84. Assumpció FELIU TORRAS, “Joan Torras Guardiola, empresari i tècnic” A: *La Barcelona de ferro. A propòsit de Joan Torras Guardiola*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, Museu d’Història de Barcelona, 2011, p. 49.

85. Assumpció FELIU TORRAS, *Op. cit.* p. 66.

86. Pedro NAVASCUES PALACIO, “La arquitectura del hierro en España durante el siglo XIX” A: *Construcción, Arquitectura, Urbanismo, (CAU)*, Colegio Oficial de Aparejadores y Arquitectos Técnicos de Cataluña y Baleares, Barcelona, 1980, núm. 65, p. 59.

87. Pedro NAVASCUES PALACIO, “L’arquitectura catalana entre 1808 i 1888”. A: *Urbanisme, arquitectura civil i industrial*. Art de Catalunya, III, L’Isard, Barcelona, 1998, p. 280

88. Joan TARRÚS GALTER; Narcís COMADIRA, “Figueres”. A: *Guia de l’Arquitectura dels segles XIX i XX a la Província de Girona*, Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo, Colegio Oficial de Arquitectos de Catalunya y Baleares, Barcelona, 1978, núm. 129, p. 43.

89. Jaume SANTALÓ *Op. cit.* p. 29.